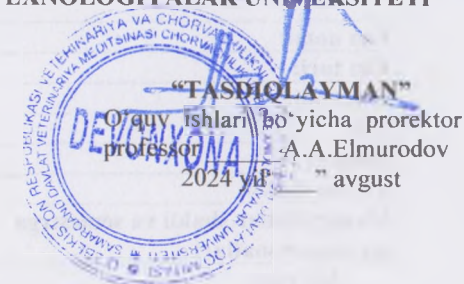

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

ASALARICHILIKNING ILMIY ASOSLARI

FANI BO'YICHA

SILLABUS

Bilim sohasi: 800000– Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya

Ta'lim sohasi: 840000– Veterinariya

Mutaxassisligi: 70840109 – Asalari kasalliklari

Samarqand – 2024

Modul / FAN SILLABUSI
Magistratura bo'limi
70840109 – Asalari kasalliklari
ta'lim mutaxassisligi

Fan nomi:	Asalarichilikning ilmiy asoslari
Fan turi:	Majburiy
Fan kodi:	AIA 1108
Yil:	1
Semestr:	1-2
Ta'lim shakli:	Magistratura
Mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	240
Ma'ruza	50
Amaliy mashg'ulotlar	70
Laboratoriya mashg'ulotlari	-
Seminar	-
Mustaqil ta'lim	120
Kredit miqdori:	8
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O'zbek

Fan maqsadi (FM)	
FM1	-magistrlarda asalari oilalarining o'ziga xos xususiyatlari, asalarilarning yuqumsiz, invazion va infeksiyon kasalliklarining etiologiyasi, klinik belgilari, patomorfologik o'zgarishlari, diagnozi va differensial diagnozi hamda kasalliklarni davolash va oldini olishni o'rganish hamda magistrant mutaxassislarini tayyorlashda nazariy va amaliy bilimlarni shakllantirishdan iborat.

Fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar	
1.	Zoogigiyena
2.	Veterinariya sanitariyasi
3.	Asalarichilik
4.	Farmakologiya

Ta'lim natijalari (TN)	
	<i>Bilimlar jihatidan:</i>
TN1	-asalarilar organizmining umumiy tuzilishini, asalari oilalarining o'ziga xos xususiyatlarini, asalarilar oilalarini saqlash va oziqlantirish qoidalari, asalarilarning yuqumsiz xarakterdagi kasalliklarini aniqlash, sabablarini

	o'rganish, davolash va oldini olish haqida tasavvurga ega bo'lishi;
TN2	- kasal asalarilarga kasallik turi, uning kechishi, patologik jarayonning holati hamda kasal asalarilar ahvolini e'tiborga olgan holda antibakterial, moddalar almashinuvini stimullovchi va boshqa dorilarni qo'llashi, asalarichilik xo'jaliklarida asalarilar rivojlanishiga to'sqinlik qiladigan kasalliklaridan sog'lomlashtirish chora-tadbirlarini samarali amalga oshirish usullarini bilishi va ulardan foydalana olishi;
TN3	-asalarilarning modda almashinuvi buzilishlari va zaharlanish kasalliklarida laborator tekshirishlar uchun patmaterial va asaldan namunalar olish, saqlash va jo'natish hamda asalarilarning arizordagi o'g'irliklarini oldini olish, yangi ari oilasini barpo qilish, asalarilar bilan ishlash qoidalari, asbob uskunalrini ishlatishni, asalarilarda modda almashinuvi buzilishi, zaharlanishlar, asalarilarda ko'payish xususiyatlarining buzilishi, asalari oilasi lichinkalarining nobud bo'lishi kasalliklarini aniqlash, hamda davolash va oldini olish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak;
TN4	Fanni o'qitish jarayonida zamonaviy uslublardan foydalanish, sohadagi muammolarni ta'limning ommaviy shakllari bilan bog'lab, talabalarning nazariy bilimlarini amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlab borish lozim.
	Ko'nikmalar jihatidan:
TN5	O'quv materiallarini talabalar tomonidan unumli o'zlashtirish uchun ko'rgazmali qurollar o'qitishning texnik vositalari, asalarilarning nafas, ovqat hazm qilish va modda almashinuvi buzilishi hamda modda almashinuvi buzilishi ko'payish organlari kasalliklarini hamda oziqalardan zaharlanishlarini aniqlash, davolash hamda ularning oldini olish chora-tadbirlari bo'yicha chop etilgan ma'ruza matnlaridan keng foydalanish, talaba bilimini baholash tizimini joriy etish
TN6	Asalarichilik xo'jaliklarida veterinariya – sanitariyasi qoidalari, zararsizlantirish va dezinfeksiyalash usullarini farqlay oladi;
TN7	Asalarilarning infeksiyon va invazion kasalliklariga qarshi kurash chora – tadbirlariga baho beraoladi;
TN8	Asalarilarning infeksiyon va invazion kasalliklarida asalarichilikka mansub xom ashyolarni qayta ishlashning veterinariya – sanitariyasini biladi.

Fan mazmuni	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)	
M1	Kirish. Asalarichilikni rivojlantirish asoslari
M2	Asalarilar oilasining biologiyasi, asalari oilasining tarkibi
M3	Asalari zotlarini yetishtirish
M4	Asalari oilalarini rivojlanishi va ko'payishi
M5	Asalari tanasining tuzulishi
M6	Asalarilarning qon-tomir sistemasi

M7	Asalarilarning sezish organlari. Nerv tizimi va ularning xulq atvori.
M8	Asalari yashaydigan uyalar
M9	Asalari oilalariga qarash qoidalari va uyalarni joylashtirish
M10	Arizorda bahorda qilinadigan ishlar
M11	Arizorlarda olib boriladigan mavsumiy veterinariya tadbirlari
M12	Arizorlarda olib boriladigan mavsumiy veterinariya tadbirlari
M13	Oilaning kuchi va onaning sifati
M14	Asalari oilalari aktiv rivojlanish davrida qilinadigan ishlar
M15	Ona arini etishtirish
M16	Ona ari chiqarish uchun tarbiyachi oilalarni tayyorlash
M17	Tabiiy va sun'iy usullardan birgalikda foydalanib ona ari etishtirish
M18	Oilaga ona ari o'tkazish
M19	Asosiy asal yig'ish davri
M20	Asal to'plashga oilaning kuchi va asalarilar yoshining ta'siri
M21	Arizorlarda kuz va qish faslida qilinadigan ishlar
M22	Asalari boqishni sanoat darajasiga ko'targan arizorlarda asalari oilalarini sonini ikki barobarga oshirish usullari
M23	Asalarilarning rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi infeksiyon kasalliklar
M24	Asalarilarning rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi invazion kasalliklar
M25	Asalarilarni saqlash va oziqlantirish sharoitlari buzilishidan kelib chiqadigan kasalliklar
Mashg'ulotlar shakli: amaliy mashg'ulotlar (A)	
A1	Asalarilarning anatomik tuzilishi
A2	Asalarilarning hazm qilish organlari
A3	Asalarilarning nerv sistemasi va xatti- harakati
A4	Yil davomida asalarilarning yashashi
A5	Ona ari va erkak arilarning rivojlanishi
A6	Asalarilar hayot faoliyatining biologik xususiyatlari.
A7	Asalari ekzoskeletining eksterer o'lchamlarini aniqlash.
A8	Ona arilar hamda ishchi arilar sifatini boholash
A9	Asalarilar oilasi bilan ishlash va asosiy xususiyatlari
A10	Asalarichilikda ishlatiladigan jihozlar, moslamalar va ularni ishlatilishi
A11	Yangi asalari oilasini tashkil qilish, veterinariya ishlari.
A12	Sun'iy ona ari yetishtirish texnologiyasi
A13	Asalari oilasiga bahorgi va yozgi ishlov berish tadbirlari
A14	Asalarichilikda kuzgi va qishgi qilinadigan ishlar.
A15	Asalarilarning zotlari bilan tanishish
A16	Ona arini almashtirish va naslchilik ishlari
A17	Asalarilarning ovqati va modda almashinuvi
A18	Asalari uyasining tuzilishi, harorat va namlik

Fan o'qituvchisi haqida ma'lumot

Muallif:	Nasimov Sh.N. – SamDVMCHBU “Parranda, baliq, asalari va mo'ynali hayvonlar kasalliklari” kafedrasini dotsenti, veterinariya fanlari nomzodi.
E-mail:	nasimovshuxrat@gmail.com
Tashkilot:	Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti “Parranda, baliq, asalari va mo'ynali hayvonlarkasalliklar” kafedrasini
Taqrizchilar:	1.Vaxidova A.M. - Samarqand davlat tibbiyot universiteti “Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya” kafedrasini dotsenti, b.f.n. 2. Mirzayev O'. - Sharof Rashidov nomidagi Samargand davlat universiteti Biokimyo instituti Zoologiya kafedrasini dotsenti, b.f.f.d.(PhD).

Mazkur Sillab usuniversitet o'quv-uslubiy Kengashning 2024 yil avgustdagi 1 sonli yig'ilishi bayoni bilan tasdiqlangan.

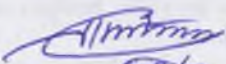

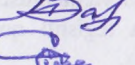

Mazkur Sillabus “Parranda, baliq, asalari va mo'ynali hayvonlar kasalliklari” kafedrasining 2024 yil 26 avgustdagi 1 sonli yig'ilishi bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i

Magistratura bo'lim boshlig'i

Kafedra mudiri

Tuzuvchi

 R.F. Ro'ziqulov
 K.X. O'roqov
 Z.B. Mamatova
 Sh.N. Nasimov

A19	Arilarning ko'chga chiqishi
A20	Asosiy asal yig'ish davridagi ishlar va asalni ajratib olish
A21	Paketli (qutili) asalarichilik
A22	Asalarilar mahsulotlarining tasnifi
A23	Asalarilarning ozuqa bazasi va sharbat ajratish
A24	Asalarilarning mum chiqarishi, mum pardalar to'qitish va uyani kengaytirish
A25	Asal kelganda oilalarni mumkatakli romlar bilan ta'minlash va ularni oilaga joylashtirish
A26	Asalari oilalari va mahsuldorligini baholash
A27	O'simliklarning nectar ajratishini aniqlash
A28	Qishloq xo'jaligi ekinlarini asalarilar yordamida changlatish samaradorligini tadqiq qilish
A29	Asalarichilik mahsulotlarini tadqiq etish usullari.
A30	Asalari mumi sifatini aniqlash usullari
A31	Asalari lichunkalarini etishtirish
A32	Asalarilarning invazion kasalliklari diagnostikasi.
A33	Asalarilarning yuqumli kasalliklari
A34	Asalarilarning zaharlanishlarini oldini olish
A35	Asalarilarning yuqumsiz kasalliklari diagnostikasi

Mustaqil ta'lim (MT)		120 soat
1.	Asalarichilkninng xalq xo'jaligidagi ahamiyati	6
2.	Asalarichilikni rivojlantirish bosqichlari	6
3.	Asalarilarni ichki organlari fiziologiyasi	6
4.	Asalarilarning turlari va ularning bajaradigan funksiyalari	6
5.	Asalari oilasidagi tabiiy ko'chlarni oldini olish.	6
6.	Arilar oilasidagi mavsumiy ishlar.	6
7.	Asalarilarni rivojlantirish va ko'paytirish.	6
8.	Ari uyalarini joylashtirish uchun joy tayyorlash va tashish.	6
9.	Mum yetishtirish.	6
10.	Yosh ari oilalarini yetishtirish.	6
11.	Sun'iy ona ari chiqarish usullari.	6
12.	Asalarichilikda ishlatiladigan asbob-uskunalar va ularning turlari.	6
13.	Arilarga ozuqa jamg'arish usullari	6
14.	Oilaning tez rivojlanishini ta'minlovchi oziqalar.	6
15.	Asalarilarning ozuqa bazasi	6
16.	Asalari mahsulotlari.	6
17.	Asalarilarning kasalliklari diagnostikasi va davolash	6
18.	Asalarilarni ko'chib o'tkazishga tayyorlash	6
19.	Asalarilarni asal olishga tayyorlash ishlari	6
20.	Asalarichilikda naslchilik ishlari va oldini olish usullari.	6

Asosiy adabiyotlar	
1.	Sh.Nasimov, V.A.Gerasimchik, Z.b.Mamatova, F.A.Xabibov. Asalari kasalliklari va zararkundalari. O'quv qo'llanma, Fan ziyosi nashriyoti, Toshkent, 2021 yil.
2.	В.Броварский, Ш.Суяркулов, Я.Бриндза, В.Отченашко. Асаларичиликда тажриба ишлари. Тошкент, 2021 й.
3.	Isamuhamedov.A.I., Nikadambayev H.K. Asalarichilikni rivojlantirish asoslari. Sharq nashriyoti. Toshkent, 2013 yil.
4.	Пчёлы. Болезни и вредители. Современное справочное пособие. Кокорев Н., Чернов Б. М.: ТИД. Континент-Пресс, 2005 год.
Qo'shimcha adabiyotlar	
5.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 13 dekabrda "O'zbekiston Respublikasi davlat boshqaruviga raqamli iqtisodiyot, elekturon hukumat hamda axborot tizimlarini joriy etish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'risida"PF-5598-son Farmoni. (Qonun xujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 13.12.2018 y.,06/18/5598/2313-son.
6.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni.
7.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori.
8.	Исамухамедов.А.И., Никадамбаев Х.К. Асалари касалликлари ва зараркундалари. Шарк нашриёти. Тошкент, 2013йил.
9.	Козин Р.Б. Практикум по пчеловодству. Р.Б. Козин, Н.В. Иренкова, В.И. Лебедев.- С-Пб., «Лан», 2005 год.
10.	Герасимчик В.А., Е.Ф. Садовникова "Болезни рыб и пчел" Учебное пособие. Минск, 2017 год.
Axborot manbaalari	
1.	www.gov.uz -O'zbekiston Respublikasi hukumat portal.
2.	www.lex.uz -O'zbekiston Respublikasi Oonun xujjatlari Ma'lumotlari milliy bazasi
3.	www.Ziyonet.uz .
4.	www.veterinariya.medsinasi.uz
5.	www.sea@mail.net21.ru
6.	www.veterinary@actavis.ru

Talabani fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

a) 5 baho olish uchun talabani bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- Fanning mohiyati va mazmunini to'liq yoritib olsa;
- Fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiylik va mantiqiylik saqlanib, ilmiy xatolik va chalkashliklarga yo'l qo'ymas;
- Fan bo'yicha mavzu materiallarining nazariy yoki amaliy ahamiyati haqida aniq tasavvurga ega bo'lsa;
- Fan doirasida mustaqil erkin fikrlash qobiliyatini namoyon eta olsa;
- Berilgan savollarga aniq va lo'nda javob bera olsa;
- Konspektga puxta tayyorlangan bo'lsa;
- Mustaqil topshiriqlarni to'liq va aniq bajargan bo'lsa;
- Fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy-xuquqiy xujjatlarni to'liq o'zlashtirgan bo'lsa;
- Fanga tegishli mavzulardan biri bo'yicha ilmiy maqola chop ettirgan bo'lsa;
- Tarixiy jarayonlarni sharxlay bilsa;

b) 4 baho olish uchun talabani bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fanning mohiyati va mazmunini tushungan, fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiy va mantiqiy chalkashliklarga yo'l qo'ymas;
- fanning mazmunini amaliy ahamiyatini tushungan bo'lsa;
- fan bo'yicha berilgan vazifa va topshiriqlarni o'quv dasturi doirasida bajarsa;
- fan bo'yicha berilgan savollarga to'g'ri javob bera olsa;
- fan bo'yicha konspektini puxta shakllantirgan bo'lsa;
- fan bo'yicha mustaqil topshiriqlarni to'liq bajargan bo'lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy xujjatlarni o'zlashtirgan bo'lsa.

v) 3 baho olish uchun talabani bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fan haqida umumiy tushunchaga ega bo'lsa;
- fandagi mavzularni tor doirada yoritib, bayon qilishda ayrim chalkashliklarga yo'l qo'yilmas;
- bayon qilish ravon bo'lmasa;
- fan bo'yicha savollarga mujmal va chalkash javoblar olinsa;
- fan bo'yicha matn puxta shakllantirilmagan bo'lsa.

g) quyidagi hollarda talabani bilim darajasi qoniqarsiz 2 baho bilan baholanishi mumkin:

- fan bo'yicha mashg'ulotlarga tayorgarlik ko'rilmagan bo'lsa;
- fan bo'yicha mashg'ulotlarga doir hech qanday tasavvurga ega bo'lmasa;
- fan bo'yicha matnlarni boshqalardan ko'chirib olganligi sezilib tursa;
- fan bo'yicha matnda jiddiy xato va chalkashliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa;
- fanga doir berilgan savollarga javob olinmasa;
- fanni bilmasa.